

Les dunes de Torroella

En la coneguda «Historia del Ampurdán» de D. Josep Pella i Forgas, es cita un document que es conserva a l'arxiu de la Corona d'Aragó, referent a uns greuges que el compte independent d'Empúries Pons Hug feia al rei D. Jaume II l'any 1302. De entre dits greuges ens interessa un que diu textualment:

Item que ha gitada la aygua del flom de Teer, a les barches e Galees, e altre navili ques salvava el grau com fahia mal temps en la mar, no ho poden ara fer. E així myl navili nosi gosa atreure.

En el «Proyecto de fijación y repoblación de las dunas procedentes del golfo de Rosas», escrit l'any 1895, el seu autor D. Xavier de Ferrer i de Lloret assegura que la formació de les dunes data de l'any 1302, ja que hagués estat impossible que les sorres arrastrades per la tramuntana haguessin passat damunt el corrent del Ter, que desembocava llavors a la platja de la Font (L'Escala). En dit projecte fa ressaltar, que, si per deduir la formació de les dunes ens atenem amb l'estudi del seu avanç, dividint pel promig de velocitats obtingudes, que és de 16'25 metres per any, la distància que hi ha entre la platja de la Font i el final de les dunes, o siguin 8.837 metres, resulta que les sorres varen estar 544 anys per recórrer aquesta distància.

D. X. de Ferrer en el seu projecte que es portà a cap, amb ben poques variacions, deixa d'aquesta forma ben aclarida la formació de les dunes.

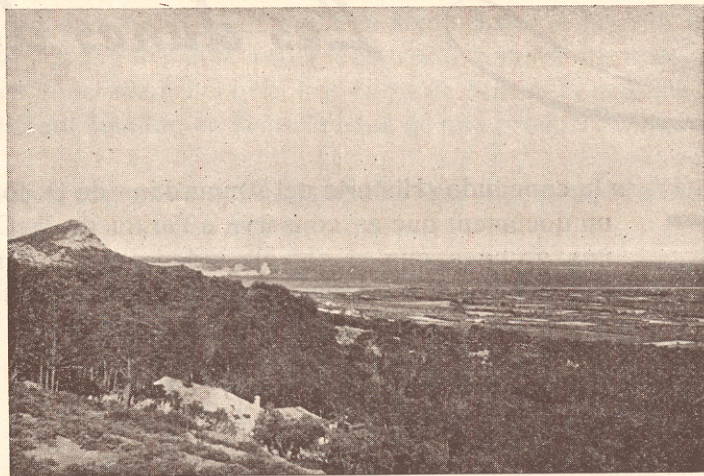
* * *

La primera notícia que tenim sobre la repoblació és de l'any 1870 en que l'enginyer de munts D. Josep Sainz de Baranda visità la muntanya gran i Bagur, publicant una memòria en la Revista Forestal. Cinc anys més tard era D. Primitiu Artigas i Teixidor, il·lustre fill de Torroella, professor de l'Escola d'Enginyers de l'Escorial, que en la mateixa i altres revistes feia una gran campanya en pro de la fixació i repoblació de les sorres. L'any 1882 amb els seus alumnes va fer una excursió a la província de Girona, essent-ne publicada una memòria pel Ministeri de Foment en la qual posa de relleu el greu perill de les sorres voladores que envaïen la muntanya gran, fent un estudi esquemàtic de la forma en què seria necessari procedir per tal d'informar a l'Estat amb un projecte definitiu, procurant primer que es formés una Comissió de les Dunes que estudiés amb caràcter definitiu l'estructura, formació i manera de fixar les sorres. Sobre aquest estudi hem de creure per la seva semblança que D. X. de Ferrer escrigué l'al·ludit projecte.

Formada la comissió, foren molts els inconvenients amb què es trobà per poder delimitar els terrenys de l'Estat, ja que els propietaris particulars no feien cas de les citacions que els hi enviaven.

El dia 21 de gener de 1896, l'Ajuntament de Torroella va rebre una circular de la «Jefatura de Montes» de Barcelona anunciant que el dia 28 del mateix mes començarien els treballs en el terme de L'Escala sota la direcció de l'enginyer D. X. de Ferrer i demanant detalls sobre l'impressió produïda referent a l'expropiació forçosa dels terrenys de particulars. La muntanya gran no va ésser delimitada fins el 8 de març del mateix any.

Seria llarguíssim nomenar totes les comunicacions entre el Servei Forestal i l'Ajuntament, la majoria de les quals fan referència a l'assumpte d'expropiació. D'entre elles interessen, per donar idea dels inconvenients que trobà l'enginyer director dels treballs per part dels propietaris particulars:

Vista parcial de les dunes.
A primer terme la casa forestal del Coll de les Sorres.

18 de març de 1902 D. X. de Ferrer agraeix a l'Ajuntament la donació del terreny per la construcció de la casa del guarda forestal.

10 de juny. Anunci del nomenament de D. Jaume Ferrer Sureda de guarda forestal; primer que va residir en la casa del Coll de les Sorres.

2 de juliol de 1903. Comunicat anunciant l'arribada de l'enginyer director, a fi d'atendre les reclamacions del tancat d'una part de la muntanya gran.

2 de juliol de 1904. El Sr. Governador de la província acorda l'expropiació forçosa d'una part dels terrenys particulars.

31 d'octubre de 1905. Denúncia contra varis veïns de Torroella per arrancar i malmetre els senyals que delimitaven la muntanya. Els foren imposades multes de 2 a 26 pessetes, més una quantitat igual en concepte de danys i perjudicis.

* * *

Fins a l'any 1908 en què morí, tots els treballs foren dirigits per D. X. de Ferrer, que tenia projectada la carretera forestal, que passant per el Coll de les Sorres arriba fins a L'Escala. Segons el projecte començava la carretera on avui hi ha la parada de sementals; però no pogué ell començar els treballs, perquè els propietaris dels olivars no cedien els terrenys voluntariament. A la seva mort se n'encarregà l'enginyer D. Josep Reig, i aquest no volent anar a l'expropiació forçosa per la construcció de la carretera, projectà i construí la actual, coneguda vulgarment per la carretera de les esses. Fou ell mateix qui va fer la casa forestal d'Empúries. Més tard la direcció fou a càrrec de D. Francesc Rodero, qui portà a cap algunes expropiacions per la repoblació, però degut a molts inconvenients que trobà va limitar gran part el seu projecte.

Actualment les dunes són una gran riquesa forestal sobre uns terrenys en altre temps ingrats i perillosos, que gràcies als treballs de tots els esmentats en-

ginyers i a D. Josep M.ª Coll, que actualment té al seu càrrec la conservació, ofereixen un agradable aspecte i pregonen la fecunditat de la nostra comarca

Són molts els torroellencs que treballaren a les dunes; un d'ells m'ha contat que la jornada de treball era de deu hores i guanyaven nou rals els peons i un ral més els encarregats de secció. Començaven a les sis del matí i a l'hivern passaven llista, al Coll de les Sorres, amb espelma.

Essent propietat de l'Estat, Torroella posseeix dintre el seu terme un bell paratge, desgraciadament poc conegut i molt digne d'ésser visitat.

D. Primitiu Artigas i Teixidor

Nasquè a Torroella l'any 1846. Cursà la carrera d'enginyer de munts i més tard fou nomenat professor de l'escola de la seva especialitat establerta a l'Escol·lial, càrrec que exercí durant dotze anys; passà més tard a formar part de la Junta facultativa del cos d'enginyers. Assolí el càrrec d'enginyer en cap i fou professor de selvicultura, meteorologia i climatologia. Era redactor de la «Revista de Montes» i publicà varies obres; d'entre elles cal remarcar: «Selvicultura o cría y cultivo de los montes», «Dunas», «La fiesta del ramio en Torroella de Monigrí», «Reseña geográfica y estadística de España».

Torroella deu a Primitiu Artigas la repoblació de les dunes, car ell, fou el que amb els seus estudis i amb la influència del seu càrrec, conseguí tan important millora, evitant el greu perill de les sorres voladores.

L'immens parc que són avui dia les dunes, on creixen ufanosos molta varietat de pins, irà lligat sempre, per els torroellencs, amb el nom de D. Primitiu Artigas, que morí a Madrid l'any 1910, essent inspector general de primera classe del Cos d'Enginyers.

L'any 1921, l'Ajuntament complí l'acord d'honorar la seva memòria posant el seu nom en el carrer on hi ha la casa en què va néixer. Ell, però, podríem dir que en vida va fer-se un gran monument: Les dunes.

Camí forestal de les dunes.

A l'esquerra, la tanca de xifres dels terrenys destinats a sementera.

EDUARD VIÑAS

